

Kerka-menti Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelési terve

– tervezet –

1. Természetvédelmi célkitűzések

1.1. A természeti adottságok és az azzal összhangban álló hagyományos tájhasználat és gazdálkodás nyomán a Kerka mentén kialakult tájkarakter, jellegzetes táji és tájképi értékek megőrzése, fenntartása.

1.2. A Kerka, mint a természetes állapotú vízfolyások jellemzőit még magán hordozó egyik jelentősebb magyarországi folyóvíz vízrendszerének, valamint a hozzá kötődő változatos ártéri és egyéb vizes élőhelyek természetközeli állapotának megőrzése, fenntartása.

1.3. A terület természetes állapotára jellemző tulajdonságokkal rendelkező élőhelyek (pl. mocsárrétek, láprétek), valamint a hagyományos tájhasználat, gazdálkodás nyomán kialakult élőhelyek (pl. kaszálók, legelők) őshonos fajok alkotta életközösségeinek megőrzése, fenntartása.

1.4. A területen található természetes és természetközeli erdők állapotának fenntartása, javítása.

1.5. A területen található védett és fokozottan védett növény- és állatfajok állományainak megóvása különös tekintettel a sárga sásliliom (*Hemerocallis lilioasphodelus*), mocsári kockásliliom (kotuliliom) (*Fritillaria meleagris*), tavaszi tözike (*Leucojum vernum*), kígyógyökerű keserűfű (*Persicaria bistorta*), kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*), szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), turbánliliom (*Lilium martagon*), hangyaboglárka fajok (*Maculinea* sp.), lápi tarkalepke (*Euphydryas aurinia*), díszes tarkalepke (*Hypodryas /Euphydryas/ maturna*), sápadt szemeslepke (*Lopinga achine*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), lápi póc (*Umbra krameri*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), Vladykov-ingola (*Eudontomyzon mariae vladykovi*), keresztes vipera (*Vipera berus*), fekete gólya (*Ciconia nigra*), haris (*Crex crex*), rétisas (*Haliaeetus albicilla*), vadmacska (*Felis silvestris*), vidra (*Lutra lutra*) állományaira.

1.6. A terület táji és természeti értékeinek, valamint a fenntartásukra, helyreállításukra irányuló természetvédelmi kezelési tevékenység bemutatása az 1.1.–1.5. pontban foglaltak elsődlegességének biztosítása mellett.

2. Természetvédelmi stratégiák

2.1. A terület természetes – különösen a Kerka vízi, valamint árterének vízhatás alatt lévő – élőhelyeire kedvezőtlen hatással járó tevékenységek és területhasználat korlátozása.

2.2. A Kerka folyó szabályozatlan vagy szabályozással kevésbé érintett szakaszain többek között a kiemelkedő természeti értéket képviselő vízi élőhelyek megőrzése és változatosságának fenntartása érdekében a mederalakulás természetes folyamatainak (pl.

kavicsátonyok, kavicspadok, iszappadok, magasparkok képződése) és dinamikájának, az ehhez szükséges feltételek, adottságok fenntartása.

2.3. A Kerka folyó vízrendszerén a hosszirányú átjárhatóság elősegítése (elsősorban halak esetében a vízi műtárgyakon folyásiránnyal szemben történő átjutás érdekében pl. hallépcsők kialakításával).

2.4. A Kerka vízrendszerének árterén elhelyezkedő holtágakban és a mélyebb fekvésű területeken lehetőség szerint a természetes vízjárásra jellemző időtartamú és mértékű vízborítottság elősegítése pl. árvizek idején, magas vízállású időszakokban és azt követően a víz e területekről való elvezetése helyett annak megtartásával. Lehetőség szerint a lefűződött holtágak vízutánpótlásának biztosítása.

2.5. A hagyományos, extenzív, a terület természeti adottságaihoz alkalmazkodó gazdálkodási módok fenntartásának és újbóli alkalmazásának elősegítése, ösztönzése a tájhasználat és a gazdálkodáshoz kötődő élőhelyek változatossága érdekében.

2.6. A természetközeli gyepek fenntartása a létrejöttükben alapvető szerepet játszó hagyományos tájhasználatra jellemző extenzív gyepgazdálkodással. A kaszálás és legeltetés során a gyepeken előforduló (védett, fokozottan védett) természeti értékek ökológiai igényeinek figyelembe vétele, életfeltételeik biztosítása.

2.7. A termőhelynek megfelelő fafajokból álló, elegyes, változatos korösszetételű, vertikálisan tagolt, változatos záródású, cserje- és gyepszinttel rendelkező, idegenhonos fajtától mentes erdők kialakítása, visszaállítása, majd folyamatos erdőborítás mellett történő fenntartása.

2.8. Védett, fokozottan védett fajok a területen élő állományainak megőrzése elsősorban az élőhelyük és az ott található növénytakarások, életközösségek fenntartására irányuló aktív természetvédelmi kezeléssel vagy a területhasználatot, a területen folytatott tevékenységeket korlátozó intézkedésekkel.

2.9. Ragadozómadár fajok jelentős pihenő- és táplálkozóhelyeit érintő közepesfeszültségű (20 kV) villamosenergia-szállító vezetékek tartóoszlopain a kereszttartók madárvédelmi berendezésekről szóló szabványnak megfelelő szigetelése.

2.10. A nagyvadállományok az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban álló szinten tartása (csökkentése).

2.11. A Kerka vízrendszerének árterén, mélyebb fekvésű területeken elhelyezkedő, szántóként való további hasznosításra kevésbé alkalmas területek hosszabb távú visszagyepesítése vagy nagyobb erdőtömbök szomszédságában őshonos, termőhelynek megfelelő, a tájra jellemző fafajokkal történő erdősítése. Álló- vagy folyóvízzel határos szántóterületeken kemikáliák használatának korlátozása a vízminőség védelme érdekében.

2.12. Az idegenhonos inváziós fajok – elsősorban a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), zöld juhar (*Acer negundo*) amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), jelzőrák (*Pacificastacus leniusculus*), nutria (*Myocastor coypus*) – állományainak visszaszorítása, terjeszkedésük megakadályozása aktív természetvédelmi kezeléssel.

2.13. Az 1.6. pont szerinti természetvédelmi célú bemutatást szolgáló ökoturisztikai és környezeti nevelési létesítmények kialakítása és fenntartása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

3.1.1.1. A területen található, természetvédelmi szempontból különösen értékes vizes élőhelyek (természetes élővizek, holtágak, mocsarak) állapotát tilos az 1. pontban meghatározott célokkal ellentétesen, vagy azokkal nem összhangban álló hatásokat, következményeket kiváltó módon megváltoztatni.

3.1.1.2. Az idegenhonos inváziós növényfajok meglévő állományai és azok terjedése ellen megfelelő területhasználattal és az állományok eltávolításával kell védekezni. Gyep élőhelyeken különösen a magas aranyvessző visszaszorításáról legeltetéssel vagy a virágzási időszakban végzett kaszálással kell gondoskodni. Fásszárú idegenhonos inváziós fajok eltávolítására mechanikus módszerek mellett körültekintően végzett vegyszeres kezelés is alkalmazható: cseppmentesen végzett tuskó- és sarjkenés, törzsinjektálás, pontpermetezés. A kezelés során vegyszer nem juthat élővízbe.

3.1.1.3. Gyep vegetációjú élőhelyeken a 3.2.1. pont rendelkezéseit értelemszerűen alkalmazni kell.

3.1.2. Fajok védelme

3.1.2.1. A sárga sásliliom, a szibériai nőszirm és a kígyógyökerű keserűfű tömeges előfordulási helyein az első kaszálás alkalmával a lekaszálni tervezett terület 15–20 %-át kaszátlanul kell hagyni. A kaszátlanul hagyott területet csak a felsorolt fajok egyedeinek termésérlelését, magszórását követően, legkorábban október 1-től lehet lekaszálni. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről a terület természetvédelmi kezeléséért felelős Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság (a továbbiakban: igazgatóság) évente tájékoztatja a földhasználót és egyezteti a kaszátlanul hagyandó terület helyét és méretét.

3.1.2.2. Hangyaboglárka fajok élőhelyeül szolgáló gyepek nem kezelhetők legeltetéssel. Annak érdekében, hogy e lepkefajok rajzásakor (július–augusztus) megfelelő mennyiségű és fenológiai állapotú tápnövény (őszi vérfű *Sanguisorba officinalis*/ és kornistárnics) legyen a területen, e gyepek kaszálása június 10-e után tilos. A területek szeptember után kaszálhatók másodszor. Kaszált területen legalább 10 cm magasságú tarlót és lekaszálatlan sávokat kell meghagyni. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről az igazgatóság évente tájékoztatja a földhasználót és egyezteti a kaszátlanul hagyandó sávok helyét és méretét.

3.1.2.3. A díszes tarkalepke élőhelyein a faj életfeltételeinek folyamatos biztosítása érdekében meg kell akadályozni a napfényes nyiladékok növényzetének záródását és tilos a tarvágás.

3.1.2.4. A lápi tarkalepke élőhelyén végzett első kaszálás alkalmával a lekaszálni tervezett terület 15–20 %-át kaszátlanul kell hagyni a hernyófészkek megóvása érdekében. A kaszált területen legalább 10 cm magasságú tarlót és kaszátlan sávokat kell visszahagyni. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről az igazgatóság évente tájékoztatja a

földhasználót és egyezteti a kaszálatlanul hagyandó terület, valamint a kaszált területen a meghagyandó sávok helyét és méretét. A faj élőhelye extenzív legeltetéssel is kezelhető.

3.1.2.5. A sápadt szemeslepke élőhelyein a faj életfeltételeinek folyamatos biztosítása érdekében tilos a tarvágás. A faállomány záródása nem csökkenhet 70 % alá és nem érheti el a 100 %-ot.

3.1.2.6. Becserjésedő gyepek helyreállítása során, amennyiben az a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catabax*) élőhelyén valósul meg, kökény, galagonya vagy vadkörte fajokból álló, a szukcesszió kezdeti stádiumában lévő, 1,5 métert nem meghaladó méretű cserjefoltokat vagy szegélyeket kell meghagyni.

3.1.2.7. A területen – elsősorban az egykori fás legelőkön – található idős, böhönös, terebélyes faegyedeket, az élő és elpusztult (álló és földön fekvő) famatuzsálemeket a xilofág rovar-, az odúban költő madár-, valamint a denevérfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében meg kell hagyni.

3.1.2.8. Lápi póc és réti csík élőhelyéül szolgáló vizek medrének kotrására, bolygatására kizárólag az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében megvalósuló élőhelyrekonstrukció vagy -rehabilitáció keretében kerülhet sor.

3.1.2.9. Haris költőhelyével érintett gyp első kaszálását legkorábban július végén, augusztus elején lehet elvégezni. A rendelkezéssel érintett területek elhelyezkedéséről az igazgatóság évente tájékoztatja a földhasználót és egyezteti a kaszálásra vonatkozó pontos időbeli és térbeli korlátozásokat.

3.1.3. Terület- és földhasználat

3.1.3.1. Folyóvizek medrének kotrása szakaszonként, az adott szakasznak csak az egyik oldalán végezhető. Tilos a vízfelületet árnyaló őshonos fásszárú növényzet teljes eltávolítása. Vízgazdálkodási feladatok ellátása keretében történő, a természetvédelmi hatóság engedélyével rendelkező fakivágás tervezett időpontja előtt legalább 5 nappal tájékoztatni kell az igazgatóságot.

3.1.3.2. A területen található természetes vizekbe idegenhonos halfajok (pl. angolna *Anguilla anguilla*), busa fajok *Hypophthalmichthys sp.*, amur *Ctenopharyngodon idella*, szivárványos pisztráng *Oncorhynchus mykiss*) telepítése tilos.

3.1.3.3. Természetes vizek esetében horgászhelyek kialakítása csak az igazgatósággal előzetesen egyeztetett módon történhet.

3.1.3.4. A területen horgászto, rekreációs célú tó létesítése tilos. Bányató és egyéb vízfelület nem alakítható át intenzív horgász- vagy halastóvá.

3.1.3.5. Új kavics- vagy egyéb külszíni művelésű bánya vagy anyagnyerőhely a Kerka folyó árterén nem létesíthető, a meglévőket és közvetlen környezetüket a kitermelés befejezése után rekultiválni kell. A rekultiváció tervezése és végrehajtása során előnyben kell részesíteni a spontán rehabilitációt segítő megoldásokat.

3.1.3.6. A területen található, használaton kívüli olajtermelő kutak területén és közvetlen környezetében az idegenhonos inváziós gyomokat rendszeresen (évente legalább kétszer) le kell kaszálni. A nem őshonos fajok egyedait el kell távolítani, e fajok újbóli megtelepedését őshonos fajok ültetésével kell megakadályozni.

3.1.3.7. A használaton kívüli, rendeltetésük ellátására már nem alkalmas vadgazdálkodási létesítményeket, valamint erdőgazdálkodással kapcsolatban kialakított építményeket, berendezéseket (pl. vadkárrelhárító kerítés, csemetekert kerítés) fel kell számolni, anyagukat – a helyszínen lebomló szerves anyagokon kívül – el kell távolítani a területről.

3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

3.1.4.1. A Kerka mente tájkarakterének megőrzése érdekében tilos olyan épületet, építményt létesíteni, amely megbontja a terület tájképi egységét.

3.1.4.2. Épület, építmény létesítésekor gondoskodni kell annak tájba illesztéséről. Az engedélyezési eljárás során tájba illesztést igazoló dokumentációt kell készíteni.

3.1.5. Kutatás, vizsgálatok

3.1.5.1. Az igazgatóság írásbeli támogatásával rendelkező kutatási terv szerint végzett kutatáshoz nem kell beszerezni a természetvédelmi hatóság engedélyét.

3.1.5.2. Az engedélyezett, valamint a 3.1.5.1. alpont szerinti kutatási tevékenységek eredményeit hozzáférhetővé kell tenni az igazgatóság és a természetvédelmi hatóság számára.

3.2. Művelési ághoz vagy földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások, tilalmak

3.2.1. Gyepok kezelése

3.2.1.1. A terület gyepait legeltetéssel vagy kaszálással szükséges hasznosítani, amelynek során természetkímélő, az adott gyep természeti adottságaival összhangban álló és a gyepi életközösségek életfeltételeit biztosító, hagyományos gazdálkodási módokat kell előnyben részesíteni.

3.2.1.2. A területen csak szarvasmarhával, juhval, kecskével, szamárral, lóval és bivallyal lehet legeltetni. A fajták kiválasztásánál lehetőség szerint őshonos haszonállatfajtákat kell előnyben részesíteni.

3.2.1.3. Gyepok túllegeltetése tilos; a túllegeltetés elkerüléséről elsősorban megfelelő állatlétszám alkalmazásával szükséges gondoskodni. A gyep természetvédelmi szempontból túllegeltetett, ha az állományalkotó fűfélék rövidre rágása és a taposás miatt a gyep foltokban kiritkul, a talajfelszín részlegesen fedetlenné válik.

3.2.1.4. A területen a gyepok évente legfeljebb két alkalommal kaszálhatók le. A kaszálásokat a 3.1.2. pont vonatkozó rendelkezései szerint, továbbá az adott gyepen előforduló további védett fajok szaporodási idejének figyelembevételével, növényfajok esetében magarelésüket követő időpontra kell ütemezni.

3.2.1.5. A kaszált területeken a gyepék életközösségeinek megőrzése érdekében kaszálatlan bűvósávokat kell meghagyni, amelyeket a következő évben lehet lekaszálni. Amennyiben a 3.1.2. pontban szereplő rendelkezések nem tartalmazznak ettől eltérő előírást, 100 m széles lekaszált terület mellett 10-15 m széles bűvósávot kell meghagyni évente változó helyen.

3.2.1.6. A kaszálást a lekaszálandó terület közepéről kezdve kell végezni a gyepen élő állatok zárványterületre szorításának elkerülése érdekében. A kaszálás során vadriasztó láncot kell alkalmazni. Amennyiben lehetőség van rá, duplakéses kasza alkalmazandó, a dobkasza használata kerülendő.

3.2.1.7. Széna- és szalmakazlak gyepen való elhelyezése, tárolása tilos. A bebálázott szénát a kaszálást követő egy hónapon belül el kell szállítani a gyepről. Gondoskodni kell a területen maradt bálakötöző zsineg, fólia eltávolításáról.

3.2.1.8. Gépi munkák száraz vagy fagyott talaj esetén végezhetők a gyepfelszín és a talaj károsításának elkerülése érdekében. Éjszakai munkavégzés tilos.

3.2.1.9. Gyepék boronálására október 1-től február 28-ig kerülhet sor.

3.2.1.10. Gyepen tilos az öntözés és trágyadeponia elhelyezése.

3.2.1.11. Gyepterületen lévő fák és cserjék eltávolítására szeptember 1-től február 28-ig, madarak költési időszakán kívül kerülhet sor. A magányosan, vagy kisebb csoportokban álló méretes, őshonos faegyedeket meg kell hagyni.

3.2.2. Erdők kezelése

3.2.2.1. Az erdőnevelések és az egyéb erdőgazdálkodási tevékenységek során a xilofág rovar-, odúlakó madár- és a denevérfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében meg kell őrizni az idős, böhöncös, odvas faegyedeket, facsonkokat. Meg kell hagyni azokat a faegyedeket is, amelyeken védett, fokozottan védett madár gallyfészke található.

3.2.2.2. A nevelővágásokat minden esetben az őshonos fafajok javára kell végezni. A nevelővágások során biztosítani kell az őshonos cserjék és az elegyedő őshonos erdőalkotó fafajok állományainak védelmét.

3.2.2.3. Őshonos fafajú állományokban az erdőnevelési munkákat és a fakitermeléseket (véghasználatokat) úgy kell kivitelezni, hogy biztosított legyen hektáronként legalább 5 m³ fekvő és lábon álló holt faanyag megléte.

3.2.2.4. Az erdőgazdálkodás során gondoskodni kell az erdőkben található, a természetes élővilág sokféleségének megőrzése, fenntartása szempontjából jelentős mikroélőhelyek (pl. kisvízállások, kifordult gyökértányérok) megőrzéséről.

3.2.2.5. Őshonos fafajokból álló erdőben történő véghasználat esetén az igazgatósággal egyeztetve kijelölt és térképen, valamint az erdőrészlet leíró lapokon feltüntetett hagyásfacsoportokat kell visszahagyni. A hagyásfacsoportok területén erdőgazdálkodási tevékenység csak az idegenhonos inváziós növényfajok visszaszorítása, terjedésének megakadályozása céljából végezhető.

3.2.2.6. Ahol az összefüggő erdőterület mezőgazdasági művelés alatt álló területtel közvetlenül határos, továbbá közút, erdészeti út és nyiladék mentén a biológiai sokféleség megőrzése, fenntartása, az élőhelyek és a tájkép védelme érdekében vissza kell hagyni az erdőszegélyeket az alsó lombkorona- és a cserjeszinttel. Az idegenhonos, inváziós fafajok (pl.

zöld juhar */Acer negundo/*, fehér akác */Robinia pseudoacacia/*, amerikai kőris */Fraxinus pennsylvanica/*, mirigyes bálványfa */Ailanthus altissima/*) egyedeit el kell távolítani az erdőszegélyből.

3.2.2.7. Őshonos fafajokból álló erdő felújítása során kerülni kell a tuskózást és a teljes talajelőkészítést. A vágásterületen történő égetés tilos.

3.2.2.8. Az erdőgazdálkodás során kíméletes fakitermelési és közelítési technológiákat kell alkalmazni. Védett növény- és állatfajok zavarásának, veszélyeztetésének elkerülése érdekében a közelítőnyomokat az igazgatósággal egyeztetve úgy kell kijelölni, hogy az ne érintse az élőhelyüket. A közelítést, anyagmozgatást száraz vagy fagyott talaj esetén, a talaj lehető legkisebb mértékű bolygatása mellett kell elvégezni a vegetációs időszakon kívül.

3.2.2.9. Engedélyezett fahasználat tervezett időpontja előtt legalább 5 nappal tájékoztatni kell az igazgatóságot. A készletezőhelyeket az igazgatósággal egyeztetve kell kijelölni.

3.2.2.10. A kitermelt faanyagot április 30-ig el kell távolítani a területről a xilofág rovarfajok védelme érdekében.

3.2.2.11. Védett növényfajokat vagy természetközeli állapotú gyeperes vagy cserjeszintet tartalmazó erdőállományban a teljes talaj-előkészítéssel végzett mesterséges erdőfelújítás tilos.

3.2.2.12. Égerláp, égerliget, fűzliget, telepített égerest és a termőhelynek megfelelő nyár fajokból álló társulások tartalmazó erdőkben nem végezhetők az érzékeny, nedves, vizes talajú állományokat veszélyeztető beavatkozások. A lápos, forrásos-vizenyős területeken a beavatkozások gyakoriságát és intenzitását minimálisra kell csökkenteni. A felsorolt élőhelyekben, társulásokban és közvetlen környezetükben erdészeti utak kialakítása és vízrendezés tilos. Vegyszerhasználatra csak különösen indokolt esetben, idegenhonos inváziós fajok eltávolítása érdekében kerülhet sor a vegyszer bemosódásának megakadályozásával. Erdőgazdálkodási tevékenységek csak száraz vagy fagyott talaj esetén végezhetők.

3.2.2.13. Tölgy-kőris-szil ligeterdők meglévő állományaiban legfeljebb 3 hektár kiterjedésű egybefüggő területen végezhető véghasználat. Vegyszerhasználatra csak különösen indokolt esetben, idegenhonos inváziós fajok eltávolítása érdekében kerülhet sor a vegyszer bemosódásának megakadályozásával.

3.2.2.14. Kocsánytalan tölgyesek (gyertyánnal és egyéb lombos fafajjal vagy fenyővel elegyes kocsánytalan tölgyeseket is beleértve) arra alkalmas állományai esetében természetes felújítást kell alkalmazni. Az elegyes állományokban a növedékfokozó gyérítések során a jelentősebb gyertyán elegyarány csökkentésével kell a kocsánytalan tölgyet segíteni.

3.2.3. Fásított területek kezelése

3.2.3.1. Fakitermelés a vegetációs időszakon, továbbá a területen előforduló védett fajok szaporodási időszakán kívüli időpontban engedélyezhető. A természetvédelmi hatóság a fakitermelés engedélyezési eljárása során őshonos fafajokból álló facsoport, őshonos cserjefajok alkotta csoport vagy egyes faegyedek meghagyását az igazgatóság szakmai állásfoglalása alapján írja elő. A fakitermelést és a kitermelt faanyag közelítését száraz vagy fagyott talajon kell végezni. A kitermelt faanyagot le kell hordani a területről.

3.2.4. Szántó művelési ágú területek kezelése

3.2.4.1. Az állóvíz vagy vízfolyás partjától számított 50 m-es széles sávval érintett, szántó művelési ágú földrészekre az engedélykírt szerint vízben vagy vízfolyásban nem alkalmazható, vízi szervezetekre veszélyes növényvédő szer kijuttatására vagy ilyen szer felhasználásával történő permetlé előkészítésre csak a növényvédő szerek forgalomba hozatalának és felhasználásának engedélyezéséről, valamint a növényvédő szerek csomagolásáról, jelöléséről, tárolásáról és szállításáról szóló rendeletben előírt, a parttól mért biztonsági távolságok megtartásával kerülhet sor.